ZÁKLADNÍ ŠKOLA MIKULOV, HRANIČÁŘŮ 617 E, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

ŠKOLNÍ STRATEGIE PROTI ŠIKANOVÁNÍ

ŠKOLNÍ ROK 2025/2026

Vypracovala: Mgr. Tamara Podsedníková

Školní metodik prevence

Školní strategie proti šikanování přináší ucelený postup pro zajištění bezpečného a respektujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci vzniku školní šikany, nabízí postupy při jejím výskytu a řešení v případě jejího výskytu či podezření. Tato strategie je určena pedagogickým pracovníkům, nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům naší školy. Tento program je nedílnou součástí Školního preventivního programu.

Školní strategie proti šikanování je sestavena na základě Metodického pokynu k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 22294/2013-1.

CHARAKTERISTIKA POJMU ŠIKANA

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nedovedou bránit.

Šikana se dále dělí dle projevů a typických znaků na:

1.) **Fyzická šikana**
2.) **Verbální šikana**
3.) **Kyberšikana**
4.) **Kombinovaná šikana**

Fyzická šikana

Typické znaky a projevy: fyzické útoky (bití, kopání) za účelem ublížení na zdraví, ničení a poškozování osobních věcí a majetku oběti, vydírání, krádeže, sexuální obtěžování až zneužívání

Verbální šikana

Typické znaky a projevy: verbální narážky, nadávky, pomluvy, slovní útoky za účelem ponížení oběti, verbální vyhrožování.

Kyberšikana

Typické znaky a projevy: útoky na sítích, zostuzení a ponižování oběti, šíření ponižujících fotek, nahrávek, vyvěšování nejrůznějších ponižujících, zahanbujících a urážejících materiálů na internetové stránky, posílání nevhodných sms zpráv, emailů apod.

Kombinovaná šikana

Typické znaky a projevy: kombinace projevů fyzické a verbální šikany, násilné a manipulativní chování či příkazy oběti

Výrazným znakem šikany je její skrytost. Tento znak skrytosti často brání v časném rozkrytí šikany, jednotliví aktéři podílející se na tomto skutku často brání v jejím rozkrytí, včetně oběti. Z tohoto důvodů je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany.

Při vlastní diagnostice šikany je třeba zkoumat tento fenomén ze tří praktických pohledů:

o jako nemocné chování

o závislost

o poruchy vztahů ve skupině.

Nepřímé znaky šikany, varovné signály:

- Žák je často ve třídě osamocený, nemá ve třídě kamarády, není o něj ve třídě zájem
- Působí najednou smutně, nešťastně, stísněně, necítí se ve třídě dobře
- Před třídou působí a vystupuje nejistě, ustrašeně, stává se vůči okolí uzavřený/á
- Vyhledává o přestávkách často blízkost učitelů
- Školní prospěch se náhle bez vysvětlení zhoršuje
- Osobní věci má žák často poškozené, rozházené nebo úplně zničené
- Oblečení je poničené, roztrhané, špinavé
- Postrádá školní pomůcky nebo pomůcky osobní potřeby
- Používá výmluvy pro ztrátu svých věcí, odmítá vysvětlit ztrátu či poškození svých věcí
- Náhle mění cestu do školy a ze školy
- Nechce chodit do školy, netěší se na spolužáky, hledá výmluvy pro školní absenci
- Po těle jsou přítomny náhle modřiny, odřeniny, škrábance, řezné rány bez uspokojivého vysvětlení

Přímé znaky šikany, varovné signály:

- Posměšky, nadávky, ponižování, nevhodné a vulgární přezdívky na adresu žáka, nejrůznější ponižující žertíky
- Nátlak na žáka, aby odevzdal své peníze/kapesné agresorovi, „vykupoval se“ výměnou za dočasnou nevšímavost
- Pohrdavý projev hlasu agresora, příkazy od ostatních spolužáků, podřizující se chování
- Nátlak na žáka ke spáchání trestného činu či přečinu nebo nucení ke spoluúčasti k těmto činům
- Fyzické napadání agresorem (rvačky, z nichž jednoznačně jeden z nich je slabší, snaží se uniknout)
- Nepřímé fyzické napadnutí (strkání, štípnutí, rány, které nejsou obzvlášť silné a nápadné), oběť se ovšem bojí napadání oplácet

Stádia šikany

Šikana zpravidla má své ustanovená pravidla (stádia), které se v proměně času mění, jejich dynamika může mít různou časovou podobu:

1.) **Zárodečná forma:** potenciálně přítomná v každém kolektivu, projevuje se vyčleňováním některých jedinců na okraj skupiny – většinou slovní projevy, fyzické ústrky, neoblíbenost, ostatní postiženého odmítají, pomlouvají, je terčem vtipů.
2.) **Přitvrzování projevů:** výhružky, nadávky, fyzické útoky, zatím jen od agresora.
3.) **Vytvoření jádra:** uskupení kolem agresora, pokud nezasáhne někdo zvenčí, znamená to začátek systematické šikany.
4.) **Většina skupiny přijímá normy agresorů**: přidávají se i mírní a slušní žáci (i ve fyzickém násilí).
5.) **Dokonalá šikana** = totalita, ztráta zbytků zábran, brutalita se stává normou pro celou skupinu

MAPOVÁNÍ SITUACE V RÁMCI PREVENCE RIZIKOVÝCH JEVŮ (PREVENCE ŠIKANY)

- **Plnění trvalých úkolů všech pedagogických pracovníků školy** (sledování absence žáků, sledování změn v chování žáků, ve školních výsledcích, pozorováním vztahů a komunikace mezi žáky, pravidelnými porady mezi pedagogy, informace od pedagogů (zjištění pedagogů), třídnické hodiny
- **Dotazníky pro žáky** (využíváme dotazník B3 a B4), projektivní techniky formou tužka – papír
- **Rozbor dění ve třídě, škole** (mapování třídního klima), spolupráce se školní psycholožkou, výchovnou poradkyní
- **Spoluprací s rodiči žáků** – třídní schůzky, pravidelné měsíční konzultace s rodiči – osobní kontakt (při vyzvedávání dětí ze školní družiny), deníčků, dotazováním rodičů, zjišťováním spokojenosti jejich dětí, informace od rodičů pomocí elektronického systému Edupage
- **Informace od žáků** – Schránka důvěry (přítomna v přízemí školy a u kanceláře školní psycholožky, emailová schránka důvěry
- **Individuální pohovory s žáky**
- **Preventivní aktivity (besedy, semináře na dané téma)**
- **Preventivní nástěnky ve všech patrech školy**
- **Školní parlament – od 4. do 9. třídy (řešení návrhů ze strany žáků)**
- **Školní družina – společné projekty, hry, vytváření**
- **Zájmové kroužky**

ZAMĚSTNANCI, PEDAGOGICKÝ SBOR

Naším cílem je získat motivovaný pedagogický sbor, který se vyznačuje tím, že učitelé:

- Jsou ztotožněni s cíli a vizemi školy, dokáží přijmout pravidla spolupráce a řídit se jimi, dokáží se respektovat
- Spolupracují na úkolech a společných cílech
- Přijímají spoluzodpovědnost, přinášejí nápady a podílejí se na jejich realizaci
- Řeší problémové situace, dokáží se dohodnout, neodsouvají řešení nepříjemných situací
- Jsou ochotni otevřeně komunikovat
- Sdílejí své zkušenosti s ostatními pedagogy
- Dokáží ocenit a podpořit druhé, podporují příznivé školní klima na pracovišti
- Setkávají se na pravidelných pedagogických poradách, předmětových komisích

SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SUPERVIZE VŠECH PEDAGOGŮ

Cílem vzdělávání pedagogů je praktické zvládnutí metod první pomoci, orientace ve strategiích prevence. Dále pak praktické seznámení s diagnostikou a léčbou skupiny v počátečním stádiu onemocnění šikanou. Hlavním cílem je odborná podpora, individuální a skupinová konzultace v případě výskytu šikany.

• metodická pomoc a vzdělávání pedagogů v této oblasti

• dostupnost odborné literatury a odborných časopisů

VEDENÍ ŠKOLY A ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVIŠTĚ

Vedení školy a školní poradenské pracoviště vzájemně spolupracují, setkávají se na pravidelných, měsíčních poradách. Školní poradenské pracoviště zajišťuje výchovný a kariérový poradce, školní psycholog, metodik prevence, speciální pedagog v kooperaci se zástupkyní ředitele pro společné vzdělávání.

- Za realizaci primární prevence ve škole zodpovídá ředitel školy.
- Koordinátorem prevence ve škole je školní metodik prevence.
- Na realizaci prevence se podílejí všichni pracovníci školy, tzn. i ostatní pedagogové a zaměstnanci školy. Informace o žácích si sdělují pravidelně, vzniklé situace řeší společně, po vzájemné domluvě.
- Pracovníci školního poradenského pracoviště komunikují se všemi třídními učiteli, pedagogy odborných předmětů, sdělují si pravidelně vzniklé konflikty či potíže třídních kolektivů nebo po vzájemné domluvě komunikují s vyučujícími.

SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ VÝSKYTU ŠIKANY

Jedná se o preventivní opatření školy směřující k minimalizaci rizika výskytu šikany. Škola však musí být připravena i na situaci, kdy se přes všechna opatření šikana objeví.

- Pro volbu způsobu šetření a řešení šikany je zásadní vyhodnocení závažnosti situace.
- Po vyhodnocení závažnosti situace a dále v průběhu celého šetření škola musí zvažovat, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit nebo zdali požádá o pomoc zvenčí.
- Pedagogové, především školní metodik prevence, by měli zvládnout počáteční šikanu, tj. první, druhé a někdy i třetí stadium, kdy ještě nalezneme vhodné svědky a žáky ochotné spolupracovat na změně, a kdy ještě ubližování slabším není řízeno jádrem agresorů.
- V případě potřeby se škola obrací na externí odborníky.
- Při vyšetřování a řešení pokročilé šikany se škola obrátí na externí odborníky na šikanu, kteří jsou vybaveni pro řešení třetího, ale i čtvrtého a pátého stadia.
- Při řešení by měl být kladen akcent na to, že žák, který je obětí šikany, není jejím viníkem a neměl by být důsledky řešení znevýhodněn. Je důležité se samotným žákem probrat, co škola může udělat pro to, aby se zase cítil bezpečně.
- Po celou dobu řešení škola zajišťuje ochranu informací a informátorů, jasně vyjadřuje negativní postoj k násilí a ukazuje, že je toto téma považováno za vážné.
- Součástí řešení pak musí být vždy nastavení ozdravných mechanismů pro všechny, kteří se šikany účastnili, a dále pro celou skupinu (třídu). Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina).
- Doporučuje se dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v PPP, středisku výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému, a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočníka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

NÁPRAVNÁ OPATŘENÍ

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů tato nápravná opatření:

- **výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy)**
- **snížení známky z chování**

Škola informuje rodiče o programu proti šikanování. Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte – nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě. Nevyjadřuje pochybnosti, nechápe prosbu rodičů jako stížnost.

Nezlehčuje situaci tvrzením, že jejich dítě provokovalo, nebo že se jednalo jenom o škádlení atd.

Je nutné rodiče v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat, umět se doptat na důležité informace. Podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit.

Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Někdy je užitečné připravit rodiče oběti i na třídní schůzku, kde bude podána informace o řešení šikany. Vážnou chybou je neinformování rodičů o řešení šikany. Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila.

U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školní metodik prevence (případně i externí odborník).

Šikana zaměřená na učitele:

- Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků nesmí být považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám.
- Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.
- Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.
- Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.
- Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Při podezření své osoby nebo kolegy oznámí tuto situace vedení školy.

- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování, vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstávat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních.

Škola podporuje své pedagogy, zajistí jejich bezpečí a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.

- Je zapotřebí zajistit bezpečí pro ohroženého pedagoga – pokud není toto zajištěno školou, pedagog odejde ze třídy, přivolá si pomoc a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechuť k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

ZÁKLADNÍ POSTUP V ŘEŠENÍ ŠIKANY

Školní metodik prevence, na základě domluvy s ostatními pedagogy, rozhodne, zda řešení zvládne škola sama, nebo si povolá odborníka specialistu. V případě, že jde o počáteční

šikanu, kterou zvládne škola sama, školní metodik prevence postupuje podle scénáře určeného pro tento typ šikanování.

Pokročilé a komplikované šikany škola řeší ve spolupráci s odborníky z venku, zejména z PPP, SVP. Do komplikované šikany zařadíme především neobvyklé formy šikany, ale i základní formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti.

Postup vyšetřující osoby, má-li podezření na šikanu:

- Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy.
- Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy, výchovnému poradci, školnímu metodikovi prevence – konzultovat další postup.
- Mezi čtyřma očima vyslechnout více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontovat svědky mezi sebou.

Důležité získat odpovědi na následující otázky:

1. Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
2. Kdo je agresorem, kolik je agresorů?
3. Kdo z nich je iniciátorem, aktivním účastníkem a kdo je obětí i agresorem?
4. Co, kdy, kde a jak dělali agresoři obětem?
5. K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo? Jak dlouho šikana trvá?

- Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých projevů šikany. Poprosit je o pomoc.
- Vyslechnout oběť – citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací.
- Zajistit ochranu oběti šikany.
- Teprve nyní vyslechnout agresory, případně konfrontovat agresory mezi sebou. (Nikdy nekonfrontovat oběti a agresory. Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.)
- Požádat vedení školy o svolání výchovné komise – ta na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti. Výchovná komise se usnese na dalším postupu vůči obětem i agresorům i třídě jako celku. Výchovná komise navrhne výchovná opatření.
- Individuálně pozvat rodiče agresorů. Seznámit je se situací, sdělit navrhovaná opatření. Pokud odmítají, zvážit oznámení.
- Individuálně pozvat rodiče obětí šikany. Seznámit je situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik, …)
- Rozebrat situaci ve třídě (vynechat citlivé detaily).
- Třídu i nadále pozorně sledovat, pracovat s ní.

PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNÍCH HODINÁCH

Další nezbytnou podmínkou prevence šikanování je systematická práce se třídou. V podstatě jde o práci třídních učitelů se skupinovou dynamikou třídy. Je nutné, aby třídní učitel podporoval růst pozitivních vztahů ve skupině.

PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

Téma prevence šikany je zapracováno do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci rizikového chování žáků (prvouka, přírodověda). Částečně se prevence šikany objevuje v předmětech jako je český jazyk, tělesná výchova, výtvarná výchova. Vhodné je také využití preventivních programů (viz MPP).

PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH

Je samozřejmé, že speciální program se nemůže odehrávat pouze ve třídách, ale měl by se stát přirozenou součástí života dětí v celé škole a ve všech činnostech, které škola pořádá a zodpovídá za ně. Do školního života zahrnujeme dění, které přesahuje rámec oficiální činnosti třídy – jsou to například přestávky, družina, školní jídelna, mimoškolní aktivity. Prevence v mimoškolních aktivitách je podrobně uvedena v MPP.

OCHRANNÝ REŽIM (ŠKOLNÍ ŘÁD, ÚČINNÉ DOHLEDY UČITELŮ)

Účinný ochranný režim před šikanováním má celoškolní působnost. V obecné rovině do něj patří zejména dvě základní věci – školní řád (vnitřní řád školní družiny) a dohledy učitelů.

Důležitým bodem prevence šikany jsou pedagogické dohledy ve všech prostorách školy (chodby, šatny, jídelna, školní hřiště) v době mimo vyučovací hodiny a kontrola rizikových míst. Dohledy vykonávají pedagogičtí pracovníci.

SPOLUPRÁCE S RODIČI

Informace rodičům poskytujeme formou třídních schůzek, pravidelných měsíčních konzultací s rodiči .

ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVIŠTĚ

Prevenci šikany zajišťuje školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními pracovníky školního poradenského pracoviště a ostatními pedagogickými pracovníky.

Školní tým poskytuje poradenské služby – individuální, skupinové, jenž jsou směřovány k žákům i rodičům žáků.

EVALUACE

Zhodnocení školního programu proti šikanování probíhá v závěrečného hodnocení současně se zhodnocením MPP. Hodnocení bude probíhat formou individuálních rozhovorů, dotazníků, pozorovací metodou. Na základě hodnocení se rozhodneme, jaké programy či aktivity budou i nadále realizovány.

SEZNÁMENÍ SE ŠKOLNÍM PROGRAMEM PROTI ŠIKANOVÁNÍ PEDAGOGICKÝMI PRACOVNÍKY:

	Datum	Podpis
Mgr. Jiří Souchop – zástupce ředitele dočasně pověřený vedením		
PhDr. Dagmar Černá – zástupkyně pro společné vzdělávání, výchovná poradkyně		